

Universitat
de les Illes Balears

TREBALL DE FI DE GRAU

RECULL DE PROPOSTES DIDÀCTIQUES PEL TREBALL DE LA DANSA I L'EXPRESSIÓ CORPORAL A EDUCACIÓ INFANTIL

Joana Cànaves Bassa

Grau de: Educació infantil

Facultat de: Educació

Any acadèmic 2021-22

RECULL DE PROPOSTES DIDÀCTIQUES PEL TREBALL DE LA DANSA I L'EXPRESSIÓ CORPORAL A EDUCACIÓ INFANTIL

Joana Cànaves Bassa

Treball de Fi de Grau

Facultat de: Educació

Universitat de les Illes Balears

Any acadèmic 2021-22

Paraules clau del treball:

Dansa, expressió corporal, música, educació infantil i moviment lliure.

Nom del tutor / la tutora del treball Llorenç Gelabert Gual

Autoritz la Universitat a incloure aquest treball en el repositori institucional per consultar-lo en accés obert i difondre'l en línia, amb finalitats exclusivament acadèmiques i d'investigació

Autor/a		Tutor/a	
Sí	No	Sí	No
☒	☐	☐	☐

RESUM

Aquest treball de fi de grau, pretén, en primer lloc, investigar aspectes sobre la dansa i l'expressió corporal dins el segon cicle d'educació infantil, ja que a través d'aquesta els infants es poden desenvolupar de manera globalitzada. Es parlarà dels canvis que ha sofert la dansa al llarg de la història, quins van ser els pensaments educatius, com ha estat inclosa dins les lleis educatives del nostre país i quina és la implementació actual. En segon lloc, es proporcionen una sèrie de propostes didàctiques, amb aquestes, es relacionarà el moviment lliure, l'expressió corporal i la dansa amb les diferents àrees del currículum. Per altra banda, es vol fomentar el sentit rítmic, l'escolta activa, l'autoconeixement i la creativitat dels infants a través de propostes vivencials.

Paraules clau: Dansa, expressió corporal, educació infantil, música i moviment lliure.

ABSTRACT

This final degree project aims, first, to investigate aspects of dance and corporal expression in the second cycle of early childhood education, since it is through dance that children can develop in a globalized way. We will talk about the changes that dance has undergone throughout history, what were the educational thoughts, how it has been included in the educational laws of our country, and what is the current implementation. Secondly, a series of didactic proposals will be provided, which will relate free movement, corporal expression, and dance to the different areas of the curriculum. On the other hand, the aim is to encourage children's sense of rhythm, active listening, self-knowledge, and creativity through experiential proposals.

Keywords: Dance, body expression, early childhood education, music, and free movement.

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	2
2. JUSTIFICACIÓ	2
3. OBJECTIUS	3
4. METODOLOGIA	3
5. MARC TEÒRIC	3
5.1 Importància de la dansa dins el pensament educatiu	3
5.2 Reconeixement de la dansa i l'expressió corporal a través de les lleis educatives.....	8
5.3 Implementació de la dansa i l'expressió corporal a les escoles	9
6. PROPOSTES DIDÀCTIQUES	12
6.1 Introducció	12
6.2 Objectius generals	12
6.3 Objectius específics	12
6.4 Continguts curriculars.....	13
6.5 Metodologia.....	13
6.6 Sessions.....	15
6.7 Avaluació.....	30
7. CONCLUSIÓ	31
8. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	32
9. ANNEXOS	34

1. INTRODUCCIÓ

El recull de propostes didàctiques pel treball de la dansa i l'expressió corporal a educació infantil, està dirigit a tots aquells/es docents que vulguin acompanyar el desenvolupament integral dels infants potenciant l'autonomia, la creativitat, l'experimentació i l'expressió lliure.

En primer lloc, trobareu una justificació del tema elegit i quins seran els objectius i la metodologia amb la qual es basarà el cos del treball. En segon lloc, es desenvoluparà el marc teòric, on hi haurà un recorregut històric de la dansa i l'expressió corporal, es donarà resposta a quin ha estat el reconeixement de la dansa i l'expressió corporal a través de les lleis educatives i quina és la implementació actual d'aquestes. En tercer lloc, hi haurà un recull de propostes didàctiques, amb una introducció, els objectius generals i específics, els continguts curriculars i la metodologia utilitzada per elaborar-ho. A continuació, és relacionaran el recull de les quinze sessions adreçades als infants de segon cicle d'educació infantil amb l'ensenyament d'algunes nocions de les àrees del currículum, d'una manera globalitzada i transversal. Estaran pensades perquè qualsevol docent les pugui dur a terme. No s'endinsaran dins una tècnica de dansa concreta, ja que es necessita una persona amb titulació per poder ensenyar-les. Per concloure aquest apartat hi haurà l'avaluació que es podria dur a terme després de totes les sessions. Finalment, trobareu la conclusió final del treball de fi de grau.

2. JUSTIFICACIÓ

Quan em van proporcionar les línies temàtiques que podia elegir per dur a terme el Treball de Fi de Grau, vaig tenir clar que l'elegida havia de ser l'educació i la creativitat musical en la primera infància, ja que volia parlar de la dansa i l'expressió corporal dins educació infantil. La meva germana, des de ben petita ha estudiat dansa i actualment estudia el Grau de Pedagogia de la Dansa Contemporània, a l'Institut del Teatre a Barcelona. Sovint quan parlem, arribem a la conclusió que aquesta no té rellevància dins la societat, per aquest motiu, vaig voler que el Treball de Fi de Grau, fos un recull de propostes didàctiques pel treball de la dansa i de l'expressió corporal a educació infantil, perquè si ho valorem positivament des de ben petits quan siguem grans també ho farem, d'aquesta manera podrem arribar a canviar la perspectiva que té la societat i donar-li la importància que es mereix.

3. OBJECTIUS

El principal objectiu del treball és elaborar un recull de propostes didàctiques que permetin relacionar la dansa i l'expressió corporal amb les diferents àrees del currículum d'Educació Infantil.

- Investigar els propulsors de la dansa.
- Conèixer la importància de la dansa i l'expressió corporal dins educació infantil.
- Explorar i conèixer la dansa i l'expressió corporal com una eina útil per a la pràctica educativa.

4. METODOLOGIA

Aquest treball consta de dues parts metodològiques, la primera és una recerca d'informació a través de diferents fonts, com les revistes, els articles, etc. amb l'objectiu principal d'obtenir una base sobre quins han estat els principals propulsors de la dansa i quins ho han relacionat amb educació infantil. Amb tot aquest recull es durà a terme el marc teòric. La segona es basarà en elaborar un recull de propostes didàctiques relacionades amb les diferents àrees del currículum, d'aquesta manera els docents que estiguin interessats podran posar en pràctica aquests recursos dins l'aula.

5. MARC TEÒRIC

5.1 Importància de la dansa dins el pensament educatiu

Tant la música com el moviment han estat dos temes importants per la societat al llarg dels segles, unint-los es desenvolupa la dansa, que s'inicia gràcies al fenomen musical. A l'edat antiga parlaven de *Mousiké* (art de les muses), aquest concepte estava relacionat amb la capacitat que tenia influir en l'ànima i el cos. Aquesta, incloïa la música, la dansa i la poesia. Plató (S.IV a.c) en el seu llibre III *La República*, parla que la música, juntament amb la gimnàstica, era el més destacat, una prioritat per l'estat en l'educació del ciutadà, amb això, el gran filòsof no feia sinó redefinir una idea tradicional sobre la importància de la música que, en realitat, els grecs clàssics havien heretat dels seus antecessors de l'Edat Fosca (Oliva, 2011). Per altra banda, va ser un important teòric i valedor de la dansa grega. Els rituals de dansa com ofrenes als déus i deesses han estat reconeguts com els orígens del teatre contemporani occidental, incloïen, eventualment, música i mites que eren representats per actors i ballarins entrenats. A la fi de segle V abans de Crist aquestes danses van començar a formar part de l'escena social i política de l'antiga Grècia (Santana, Almeida, & Madruga, 2019).

Durant l'edat mitjana, les danses principals eren profanes, car l'Església les volia erradicar, aquesta únicament estava a favor de la música, ja que representava una lloança a Déu.

En el renaixement comença a proliferar el *Ballet de cour* (ballet cortesà), creat a Itàlia, era un espectacle amb un inici i un final, d'un determinat tema dramàtic, que permetia variades evolucions coreogràfiques, juntament amb el cant, la declamació i la música (Castañer, 2002). En aquesta època, la dansa es comença a lligar a la música. En els S. XV-XVI, es crea l'òpera i el Ballet. Als inicis del Barroc, Catalina de Médicis i el rei Lluís XIV es van aficionar a la Cort francesa, a les representacions i mascarades escèniques. En la creació de *Academie de la Musique et la Danse* tant les danses com els *Ballets de Cour* van adquirir una personalitat artística independent. Beauchamp era el mestre de dansa del rei Lluís XIV i Lully era el director i el compositor dels ballets. En ple barroc, Pierre Rameau recull les idees de Beauchamp i Lully en un tractat sobre la dansa acadèmica, aquesta explica quines són les posicions dels peus, braços, cos i cap que ha de tenir el ballarí (Llopis, 2005).

A finals del S.XIX comencen a arribar moltíssims de tipus de danses i músiques, com el tango, la rumba, el *rock and roll*, dansa moderna, dansa contemporània, entre d'altres. En el cas de la dansa el que es volia fer era rompre amb la dansa clàssica, una revolucionària ballarina i coreògrafa, Isadora Duncan estava en contra de l'estil clàssic, ballava sense sabates i es vestia amb túniques, pensava que qualsevol mena de música podria ser ballada, creia en el valor intuïtiu, amb la creació espontània i personal. En els S.XX, Arriben els Ballets de Diaghilev, en aquests la dansa està lligada a la música de Debussy, Stravinsky, Ravel etc. i als decorats de Matisse i Picasso. Altrament, es comencen a crear coreografies més abstractes, relacionades amb les diferents emocions humanes o a les diversitats de vides que existeixen, es a dir, es comença a valorar la creativitat individual i la dansa a través de l'expressió corporal. La ballarina, educadora i coreògrafa, Martha Graham, pensava que el cos humà era l'instrument que deixava expressar la dansa, va detectar que hi havia un punt a l'interior del nostre cos, que era l'impulsor del moviment. Rudolf Von Laban, va ser un educador i coreògraf, creador d'un mètode on pensava que: "La música s'origina des del moviment rítmic del cos i la improvisació, amb absència de música desenvolupa l'expressió motriu, sent fonamental l'impuls del moviment en coordinació amb la voluntat, la respiració i els moviments interioritzats de descans i preparació" (Vernia, 2012). El que més va preocupar a Laban va ser el moviment, ja que a través d'aquest es pot arribar a la dansa, que és un procés intel·lectual. La dansa creativa, consisteix en elaborar moviments passats, viscuts i recreats, arribant a utilitzar la música com

a suport del moviment i no com un condicionant. La dansa creativa ha de despertar la música interior del moviment i les facultats rítmiques del cos (Vernia 2012).

Laban (1978, p.43) considera a la dansa més com el llenguatge de l'acció que de l'emoció; un conjunt d'accions corporals i mentals ordenades coherentment.

La dansa pot ser considerada com la poesia de les accions corporals en l'espai [...] En l'àmbit intel·lectual, la dansa pot utilitzar-se com a mitjà de coneixement d'aspectes històrics, socials, culturals i artístics. En l'exercici físic, la ment sol dirigir el moviment, en la dansa, el moviment estimula l'activitat de la ment (AAVV, 2010).

Afirmava que un dels principals objectius de l'educació hauria de ser ajudar als infants mitjançant la dansa.

Per altra banda, durant aquest segle, hi va haver un gran impacte dins la pedagogia musical, Émile Jaques-Dalcroze, va crear el mètode d'educació musical *la Rítmica*, parteixen de la necessitat de controlar el moviment lliure i espontani per convertir-ho en moviment reflexiu i controlat. “Per aconseguir aquest propòsit, pretén: controlar els hàbits motors, la creació de nous reflexes i enfortir la sensibilitat alhora que s'adquireix la imaginació” (Martí, 2016). Aquest mètode està format per tres matèries: el solfeig, la improvisació i la rítmica. Considerava que la “música és el fonament de l'estimulació del moviment i la dansa, buscant l'harmonia del moviment” (Vernia, 2012). Aquest mètode permet que els infants agafin consciència del seu cos i que aprenguin a improvisar tant corporalment com musicalment. A més el moviment permet l'adquisició d'una educació auditiva activa. Com diuen Vicente i Trives (2013) els exercicis utilitzen els recursos psicomotors com els passos i picar de mans en relació amb emfatitzar els compassos, les pulsacions i el temps amb la finalitat de ressaltar els temps forts i febles alhora que altres aspectes musicals. Després de la seva pràctica hi va haver diversos pedagogs que van adaptar i crear els seus propis mètodes. Per Kodaly l'objectiu principal és el cant, però considera que perquè hi hagi un treball melòdic prèviament, s'ha d'haver treballat la part rítmica a través del solfeig melòdic. Quan es parla de ritme té una mirada didàctica a través de la percussió corporal com fa Dalcroze. Carl Orff va crear una proposta on el moviment, la música, el joc i el llenguatge s'ajuntaven per crear un aprenentatge musical, ell també utilitza la percussió corporal, de manera sistematitzada, però no és l'eix principal del seu mètode.

El mètode Willems aporta una altra visió centrada en l'educació auditiva sobre la base de la discriminació dels principals paràmetres del so: altura, timbre, intensitat i durada. La seva visió més global i psicològica de l'aprenentatge musical està emmarcat en el procés del desenvolupament integral de la persona. Empra la percussió corporal com a recurs amb un ús més estès de la percussió corporal que emprar espets sons i la veu amb onomatopeies. Sota aquest concepte torna a reproduir-se el patró observat en alguns dels mètodes anteriors on la percussió corporal continua sent un recurs i no un eix pel qual es fonamenta la metodologia (Vicente & Trives, 2013).

Alhora de la revolució dins del món de la dansa i la música, a l'educació també sorgiren canvis, es va començar a crear l'escola nova, hi va haver diversos referents que no parlaven de la dansa directament, però sí dels beneficis de les arts, la percepció del cos i del moviment pels infants durant la seva primera etapa de vida, aquests van ser: Decroly, Rousseau, Montessori, les germanes Agazzi, entre d'altres.

"En la primera meitat del S. XX Jonh Dewey creia que l'art era l'eina més indicada per treballar l'energia creativa de la qual disposaven els nens" (Monaco, 2018). Montessori, una pionera de l'època de Dewey, va parlar de la importància de la creativitat en la primera infància, a aquesta es té molt en compte la creativitat i la improvisació, els educadors hem de proporcionar espais de seguretat i confiança perquè els infants puguin deixar-la volar gràcies a l'exploració. La música potencia aquests factors, ja que deixa que els infants es mostrin com són i propicia el moviment lliure i l'expressió corporal. Ella pensava que l'activitat artística era una forma de raonar, de percepció visual i de pensament que estaven connectades entre si. "Les activitats creatives, quan es duen a terme, impliquen nombroses capacitats cognitives i un nen que estigui concentrat a pintar, escriure, ballar, compondre, etc. No fa altra cosa que pensar amb els seus propis sentits" (Monaco, 2018). Com diuen aquests dos grans referents, no podem deixar l'art enrere, hem de veure que és necessari i beneficiós pel desenvolupament integral dels infants, moltes vegades com adults matem la creativitat d'aquests, ja que els imposem que dibuixin, que cantin, que ballin d'una manera determinada, però totes les arts haurien de tenir la finalitat principal de potenciar la creativitat dels infants.

Altrament, un dels fets que van començar a donar importància a l'expressió corporal dins l'escola, va ser quan es van començar a plantejar altres models d'intel·ligències, en Howard Gardner va parlar de vuit tipus d'intel·ligències: lingüística, logicomatemàtica, musical, visual-espacial, naturalista, cineticocorporal, interpersonal i intrapersonal. "Per a potenciar al màxim cadascuna d'aquestes facetes intel·lectuals és necessària l'estimulació, enriquiment i bona instrucció" (Gardner, 1994).

D'altra part, Lapierrre i Accouturier (1977) parlen del comportament social i diuen que la dansa és un dels pocs llocs on està acceptat el contacte directe i la cerca d'un mateix. Igualment, en la dansa es formen grups que s'uneixen per les mans, cintura i braços, afavorint la simultaneïtat del gest i l'acord tònic, sent el ritme l'element generador principal d'aquest acord i d'una comunicació més profunda (AAVV, 2010). A més els pedagogs musicals explicats anteriorment com Dalcroze, Willems, Orff, Kodály etc. destacaven la rellevància de l'educació musical a l'escola. Aquests amb les seves propostes metodològiques van donar una nova visió sobre l'educació musical.

Dins el món de la dansa i l'expressió corporal hi ha hagut referents actuals que han parlat de traslladar-la durant l'educació obligatòria, ja que aquesta pot ser molt beneficiosa pels infants.

L'expressió corporal i la dansa són agents educatius molt importants en el procés d'aprenentatge. Posseeixen un alt contingut en valors pedagògics com l'afavoriment de les relacions i la comunicació dins del grup, el desenvolupament dels processos de socialització dels infants, el foment del treball no competitiu i col·lectiu i, per descomptat, el desenvolupament del gust artístic i la capacitat creadora (Castañer, 2006).

Endemés, com va dir la ballarina i coreògrafa creadora de la dansateràpia María Fux, (1979) "ha d'existir la necessitat d'oblidar la concepció de la dansa com un adornament en el conjunt de les disciplines educatives. Aquesta hauria d'estar integrada en l'ensenyança obligatòria, així afavorint l'autopercepció del cos com a mitjà expressiu en relació amb la vida mateixa" (AAVV, 2010).

Com hem pogut veure, la dansa i la música han estat una manera d'alliberar totes les opressions diàries, durant els anys ha estat una manera de desconexió de les rutines, una forma d'expressar els sentiments i les emocions personals. Els cants i les cançons han estat acompanyades de danses, aquest fet s'hauria de tenir en compte a l'hora de relacionar el cos i el moviment com a vies d'expressió i comprensió musical. Tant la música com la dansa compleixen unes funcions de vital importància en el desenvolupament de l'ésser humà. Col·laboren amb el pensament lògic matemàtic, amb el desenvolupament psicomotor, amb l'adquisició del llenguatge, amb les relacions interpersonals i a potenciar la intel·ligència emocional. Per aquest motiu, han d'estar presents en qualsevol pla educatiu i han de ser reconegudes com unes disciplines imprescindibles dins de l'ensenyament obligatori.

5.2 Reconeixement de la dansa i l'expressió corporal a través de les lleis educatives

Al llarg dels diferents anys han existit diverses Lleis Orgàniques d'Educació. La primera va ser la Llei Orgànica Del Dret a L'educació, l'any 1985, en aquestes no es fa referència a cap mètode d'expressió. No va ser fins a l'any 1990, amb l'arribada de la Llei d'Ordenació General del Sistema Educatiu, quan es comença a parlar de l'expressió a les escoles i de la formació artística dels futurs professionals de les diferents arts. Es troba establert a l'article 8, que expressa que l'educació infantil contribuirà desenvolupar les següents capacitats: conèixer el seu propi cos i les seves possibilitats d'acció i de relació amb els altres a través de les diverses formes d'expressió i de comunicació (Ley Orgánica 1/1990, de 3 de Octubre, de Ordenación General Del Sistema Educativo, 1990).

L'any 2006 es va crear la Llei Orgànica d'Educació, en aquesta es continua parlant tant de conèixer el propi cos i les possibilitats de reacció, però s'adhereix que també hem de conèixer la dels altres i respectar les diferències, per altra banda, parlen de desenvolupar-se en el moviment, els gests i el ritme (Legislación Consolidada Ley Orgánica 2 / 2006 , de 3 de Mayo, de Educación ,2006).

El decret que es va posar en vigor a les Illes Balears, va ser l'any 2008, en aquest dins l'àrea de llenguatges: comunicació i representació, es parla de llenguatge corporal com a l'ús del cos amb una intencionalitat comunicativa. Dins el Bloc 4: llenguatge corporal es diu: "Representació espontània de personatges, fets i situacions en jocs simbòlics, individuals i compartits. Participació en activitats de dramatització, danses i altres jocs d'expressió corporal" (Secció I - Comunitat Autònoma Illes Balears, 2008). Durant tot el decret es dona molta importància a les diferents formes d'expressió dels infants.

L'any 2013 es va aprovar una Llei Orgànica per a la Millora de la Qualitat Educativa, però no hi ha cap canvi relacionat amb l'expressió artística i corporal.

En l'actualitat s'ha posat en vigor una nova llei educativa, (Real Decreto 95/2022, de 1 de Febrero, Por El Que Se Establece La Ordenación y Las Enseñanzas Mínimas de La Educación Infantil, 2022) i un nou decret pel qual s'estableix el nou currículum i l'avaluació de l'educació infantil a les Illes Balears. En aquesta es dona importància a les emocions, al llenguatge corporal, al llenguatge artístic, expressió corporal, etc. Diu que els llenguatges artístics adquireixen una gran importància dins aquesta etapa, permetent que els infants es relacionin i

s'expressin amb l'entorn de manera lliure. També es considera que la creativitat és imprescindible a aquestes edats, per aquest motiu els educadors/es han d'acompanyar i proporcionar eines per consolidar-la. Al llarg de les diferents àrees es parla del control progressiu del cos, aquest fet fa que l'expressió corporal obtingui el protagonisme que es mereix, ja que ho relacionen amb el desenvolupament de les habilitats comunicatives. Dins els criteris d'avaluació es parla de l'expressió lliure a través del gest i del moviment, jocs d'imitació i jocs d'expressió corporal i dramàtica.

La dansa i l'expressió corporal s'haurien de considerar com a activitats fonamentals per al desenvolupament dels alumnes. Després d'haver repassat les diferents lleis educatives, he pogut observar que aquestes, al llarg dels anys no han arribat a ser una matèria com a tal, sols estan incloses dins els blocs de llenguatge artístic o bé de llenguatge corporal. Com a norma general els centres imparteixen les sessions d'expressió corporal i de dansa dins les assignatures d'educació física i música, aquest fet sol ocórrer durant un trimestre, o bé durant una sessió cada trimestre, això dependrà de l'educador/a i dels temps que disposin per fer-ho.

A l'escola que he fet pràctiques durant els darrers mesos no hi ha hagut cap sessió de música i/o de psicomotricitat que hagin fet una sessió d'expressió corporal o dansa, a les classes de música canten cançons durant tota la sessió i a les de psicomotricitat fan circuits i els infants juguen lliurement. És necessari que es tingui en compte que les arts són fonamentals pel desenvolupament integral dels infants. No basta una sessió mensual, s'haurien d'impartir més hores a la setmana i haurien de ser la base de la resta d'aprenentatges, ja que és una manera transversal, vivencial i creativa d'adquirir aprenentatges.

5.3 Implementació de la dansa i l'expressió corporal a les escoles

Relacionant-ho amb el punt anterior, actualment amb la nova reforma educativa, és quan l'expressió corporal guanya més pes. La relacionen amb les danses, els moviments i els diferents tipus d'expressió. Però en l'actualitat, a les escoles, aquestes no s'implementen d'una forma correctament seqüenciada, sols es treballa de manera esporàdica a les sessions de psicomotricitat o de música. Existeixen exemples d'escoles que, si bé són minoritàries, estan fent feina amb la dansa i l'expressió corporal dins els seus centres.

A continuació, podreu observar algunes escoles on està intrínseca la dansa i l'expressió corporal, per altra banda, trobareu diversos recursos que podran fer servir els docents per implantar-ho a les aules.

Hi ha algunes escoles de Catalunya que duen a terme diverses disciplines artístiques, com la dansa, la música, el teatre, etc.

A l'Escola Sant Jordi a Lleida es duu a terme un projecte artístic anomenat "batecs artístics". Tot això amb una metodologia activa basada sobretot en el moviment, fent "rítmica", una manera creativa d'ensenyar i aprendre, una manera flexible i artística on el cos és el principal instrument i l'espai la partitura on dibuixem la música. El músic i pedagog impulsor d'aquesta pedagogia fou Jaques-Dalcroze el qual es basa en el fet que primer cal que l'infant tingui "la vivència musical" a través del cos i després la comprensió musical a través de l'intel·lecte (Jordi, 2019).

L'escola Honorable Josep de Tarradellas a el Prat de Llobregat han fet una col·laboració amb l'Escola d'Arts en Viu que consisteix en incorporar classes de dansa a les aules d'educació infantil i primària. "La dansa és una gran eina per treballar diferents llenguatges i maneres d'expressar-se. A més, afavoreix molt la sensibilització i l'empatia" (Vicente, 2021).

A l'escola Els Alocs, a Barcelona, juntament amb l'Associació Sudansa van crear un projecte amb l'objectiu d'iniciar als infants al món de la dansa. Va començar el curs escolar 2006-2007 i actualment encara es duu a terme. A continuació adjuntaré un document on explica tot el projecte i una pàgina web on parlen del que han fet aquest any.

- https://drive.google.com/file/d/1MTG3vDW73111t_qY47gKTRHcDkwpYaHt/view
- <https://www.revistamirades.cat/2022/04/29/dia-de-la-dansa/3/>

D'altra banda, l'associació Sudansa també duia a terme formacions per a docents amb la finalitat de desenvolupar l'educació artística i cultural de la dansa.

El Mercat de les Flors és un teatre que està situat a Barcelona, sempre ha volgut ser un espai referent per a qualsevol tipus d'expressió creativa, ja sigui la dansa, el teatre, la música, les performances, etc. Aquesta ha creat molts de projectes per acostar la dansa a les escoles, un va ser aquest:

En el projecte Tàndem Escola Bàrkeno + Mercat de les Flors-Graner, la dansa i el moviment artístic s'insereixen com a eix transversal dins el Currículum de l'Educació Infantil i Primària. Aquest projecte d'innovació educativa pretén crear espais amplis i sensibles, on el llenguatge de la dansa i les arts del moviment siguin el vehicle de l'aprenentatge en les diferents matèries que s'imparteixen a l'escola, així com una altra forma de descoberta i vivència (Anònim, s.f.).

Altrament, duen a terme uns programes educatius destinats a infants de 0-18 anys, fusiona la dansa i l'escola. *ELPETIT* va destinat a les escoles bressol i a les escoles d'educació infantil.

Propostes cuidades i brodades des de la consciència de donar espai a l'infant en les seves primeres aproximacions a la dansa. Treballem in situ a l'aula mitjançant el projecte Cos i Moviment 0-3 per potenciar la llibertat del cos i el joc a través del moviment; l'oferta de funcions per aquesta etapa ve de la mà del festival *ELPETIT*, amb propostes escèniques acurades que segueixen les necessitats i els ritmes dels més petits (Anònim, 2021).

Una escola privada de Madrid nomenada *Brains Nursery Schools* han elaborat un blog on parlen de l'expressió corporal i la dansa a l'educació infantil, en aquest podem trobar què és, com es pot treballar i algunes propostes per dur-les a terme a l'aula. Aquest es l'enllaç: <https://brainsnursery.com/la-expresion-corporal-y-la-danza-en-educacion-infantil/>

La Junta d'Andalusia ha creat un dossier que pretén inserir activitats pels infants tant d'educació infantil com de primària, estan relacionades amb el cos, la música, la dansa, etc. Vol demostrar els avantatges que aquestes aporten al desenvolupament integral dels infants.

- <https://redined.educacion.gob.es/xmlui/bitstream/handle/11162/3101/00120082000601.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

La Marta Castañer ha escrit un llibre anomenat *Expressió corporal i dansa*. Ens aporta reflexions i aplicacions didàctiques sobre l'expressivitat corporal centrant-se en la dansa i en l'expressió corporal.

Bellaterra Música Ed, ha elaborat una col·lecció de llibres, l'objectiu és proporcionar material pels educadors i perquè els infants puguin iniciar-se en la música i la dansa. Cada un segueix una temàtica concreta.

Joan Serra, pedagog, ballarí i coreògraf, ha escrit un llibre anomenat *La dansa a l'escola*, en aquest ens ensenya com es va apropar als infants per fer-los viure la vida des del moviment i la dansa.

6. PROPOSTES DIDÀCTIQUES

6.1 Introducció

A continuació es faran un recull de propostes didàctiques, que van destinades a infants d'educació infantil, d'entre 3 i 6 anys, és a dir un aplec de sessions d'iniciació a la dansa, relacionades amb les diferents àrees del currículum d'educació infantil. Aquest recull no es posarà en pràctica a cap centre, però espero que pugui servir als educadors/es que treballen dins aquest àmbit.

6.2 Objectius generals

L'objectiu principal d'aquest recull és donar visibilitat a la dansa i a l'expressió corporal dins educació infantil. Els objectius generals són:

- Conèixer les possibilitats educatives de l'expressió corporal i la dansa.
- Crear reculls didàctics que possibilitin el màxim desenvolupament tant en l'expressió corporal com en la dansa dins educació infantil.
- Fomentar la capacitat d'expressar les emocions i els sentiments dels infants a través de la dansa i l'expressió corporal.

6.3 Objectius específics

Els objectius específics del recull de propostes són:

- Conèixer i reconèixer les parts del cos i les possibilitats de moviment.
- Aprendre a utilitzar el cos per expressar-se.
- Potenciar la creativitat.
- Promoure el moviment lliure.
- Explorar les bases musicals, com pot ser el ritme i la pulsació, llarg i curt, fort i flux.
- Iniciar el pensament lògic matemàtic a través del moviment.
- Endinsar als infants dins el món de la natura.
- Conèixer cada una de les emocions bàsiques i com aquestes poden afectar el nostre cos i al dels altres.
- Conèixer la cultura mallorquina i les diferents cultures que hi ha dins l'aula.
- Aprendre diferents velocitats musicals a partir de l'exploració amb diferents instruments.
- Donar valor al traç a través del moviment.

6.4 Continguts curriculars

Els continguts curriculars que es treballen intrínsecament a les diferents sessions del recull de propostes didàctiques són:

- Descobriment i experimentació de gestos i moviments.
- Exploració, identificació i progressiva acceptació i consciència de les característiques i funcions del propi cos, de les pròpies sensacions, percepcions i necessitats.
- Potenciar la creativitat.
- Identificació, comprensió i expressió dels propis sentiments i emocions, i dels demés
- Acceptació i valoració ajustada de si mateix i de les pròpies possibilitats i limitacions.
- Presa de consciència de la funcionalitat dels nombres en la vida quotidiana.
- Nocions bàsiques d'orientació i situació en l'espai.
- Reconeixement de sons de l'entorn natural i social i d'alguns instruments musicals.

6.5 Metodologia

A continuació trobareu un recull de propostes didàctiques que poden ser adaptades als diferents moments temporals. Es presentaran amb un format graella on hi haurà diferents subapartats com són: Títol, destinataris, objectius, materials i la descripció de les sessions.

La metodologia principalment de les sessions sorgeix del moviment lliure, l'exploració i l'experimentació amb el seu cos i amb els materials proposats, intentant que no siguin de plàstic, sinó materials de la natura o objectes creats per nosaltres. Les sessions s'han de fer en un espai ampli on no hi hagi barreres arquitectòniques ni obstacles. Si no hi ha un altre espai, es pot dur a terme a l'aula de psicomotricitat del centre. Totes aniran acompanyades de música, majoritàriament no especificaré quin tipus de cançó, ja que cada educador pot anar posant la música que cregui oportuna. La majoria de les sessions són de creació pròpia si alguna no ho és hi haurà especificat la font d'on l'he extreta.

S'elaboraran 15 sessions, entre 45 - 50 minuts, durant un cop a la setmana. Cada sessió estarà destinada a un aprenentatge específic:

1. Una sessió de percussió corporal.
2. Dues sessions d'emocions.
3. Dues sessions de consciència corporal.
4. Tres sessions d'iniciació dins el món logicomatemàtic.

5. Tres sessions de natura.
6. Una sessió d'exploració amb els diferents instruments.
7. Dues sessions explorant la cultura tan mallorquina com les altres del món.
8. Una sessió d'art plàstica amb l'utilització de la metodologia de Segni Mossi.

Les sessions estaran dividides en tres apartats:

- Part inicial: Aquesta anirà destinada a introduir la sessió, ho faré a partir d'un conte, un joc introductori o una exploració. Aquesta tindrà una duració d'entre 10 i 15 minuts.
- Part principal: Serà la que ocuparà més temps de la sessió, uns 30 minuts, ja que són els jocs que van dedicats a assolir els objectius proposats per cada sessió.
- Tornada a la calma i posada en comú: Per acabar la sessió, duré a terme una activitat que torni a dur a la calma a l'infant, seguidament farem una petita cloenda, on els infants expressaran el que han sentit durant la sessió i quins han estat els aspectes positius i negatius d'aquesta. Tindrà una duració de 10 a 15 minuts.

6.6 Sessions

Sessió 1	
Títol	Fèiem música amb el nostre cos!
Destinataris	Infants de 3 a 6 anys.
Objectius curriculars	<ul style="list-style-type: none">- Explorar les possibilitats sonores del propi cos i de la veu.- Reproduir ritmes, sons i melodies musicals amb el propi cos.
Materials	Música i altaveu.
Descripció	<ul style="list-style-type: none">• Part inicial (15 minuts): El director/a d'orquestra: els infants s'asseuran en rotllana, un d'ells/es triat a l'atzar o voluntari, sortirà de la classe. Mentre el company/a està a fora s'escull un infant que serà el director de l'orquestra. Aquest farà moviments, per exemple: picar de mans, picar de peus, picar les mans als genolls etc. i els altres l'hauran de seguir, l'infant que està a fora entrarà dins l'aula. Els infants aniran canviant els moviments seguint el director d'orquestra i el nen/a que ha entrat haurà de descobrir qui és el director, quan ho hagi descobert, uns altres infants ho podran fer.• Part principal (20 minuts): Els jocs dels ritmes: Ens posarem drets en rotllana i els hi explicarem als infants que han de repetir el que fa l'educador/a. Començarem a picar una vegada les cuixes, una de mans i una de dits, després picarem dues vegades les cuixes, dues vegades les mans i picarem de dits. A continuació, alhora que fèiem els ritmes, ens anirem movent, per exemple: anar cap a la dreta / esquerra, canviar de lloc i acotar.• Tornada a la calma i posada en comú (10 minuts): Finalment, ens asseurem en rotllana i escoltarem una cançó que els hi agradi als infants i anirem picant de mans ritme de la música. Després els infants explicaran com s'han sentit i si els hi ha agradat o no la sessió.

Sessió 2	
Títol	Com ens sentim?
Destinatari	Infants de 3 a 6 anys.
Objectius curriculars	<ul style="list-style-type: none"> - Identificar, comprendre i expressar els propis sentiments, emocions. - Simular els diversos estats d'ànim en situacions de joc.
Materials	Conte, targetes, altaveu i música.
Descripció	<ul style="list-style-type: none"> • Part inicial (10 minuts): Ens asseurem en rotllana i l'educador/a contarà el conte <i>El monstre de colors</i>. • Part principal (30 minuts): Joc de les representacions emocionals: Crearem unes targetes on hi hagi els diferents monstres amb les emocions i els colors pertinents. Es col·locaran amb grups de tres persones, cada grupet haurà de representar el monstre que els hi hagi tocat i els altres companys/es hauran d'endevinar de quina emoció es tracta. De fons sonarà música clàssica. • Tornada a la calma i posada en comú (10 minuts): Finalment, parlarem del que significa pels infants cada emoció i en quins moments les senten.

Sessió 3	
Títol	Reconèixer les emocions i sentiments de la resta!
Destinatari	Infants de 3 a 6 anys.
Objectius curriculars	<ul style="list-style-type: none"> - Identificar, comprendre i respectar els sentiments i les emocions dels demés. - Adquirir seguretat emocional per establir vincles amb el grup.
Materials	Conte, música i altaveu.
Descripció	<ul style="list-style-type: none"> • Part inicial (10 minuts): Ens asseurem en rotllana i contarem el conte <i>El meu cos és meu!</i> després parlarem de com i qui ens agrada i qui no que ens toqui. • Part principal (30 minuts): En rotllana, proposarem als infants que representin individualment l'emoció que senten en aquell moment fora parlar, de fons hi haurà música clàssica. Els altres companys/es de classe han d'esbrinar quina emoció tenen i demanar perquè se sent així. • Tornada a la calma i posada en comú (10 minuts): Per concloure separem el grup en nins i nines, dins cada grup es crearan parelles o tríos, aquests s'hauran de massejar el cos mútuament. Per finalitzar la sessió parlaran de com s'han sentit.

Sessió 4	
Títol	Coneixem el nostre cos!
Destinatari	Infants de 3 a 6 anys.
Objectius curriculars	<ul style="list-style-type: none"> - Conèixer el propi cos, els seus elements i algunes de les seves funcions, descobrint les seves possibilitats d'acció i d'expressió. - Controlar progressivament, de manera global i segmentari; el cos, l'equilibri i la respiració.
Materials	Altaveu, música i conte
Descripció	<ul style="list-style-type: none"> • Part inicial (15 minuts): El joc secret de les estàtues: Proposarem que un infant sigui l'observador/a, un altre serà l'estàtua que amaga un secret, el moviment. Això provarà que l'infant s'hagi de moure sense que l'altre es doni compte. Un cop l'observador sàpiga qui és, l'estàtua passarà a ser l'observador/a i s'elegirà una altra estàtua secreta. La resta de participants seran estàtues immòbils, només es mouran el moment que soni la música. Per fer-ho més complicat podríem anar afegint observadors i estàtues secretes • Part principal (15 minuts): Joc dels balls: Inicialment, posarem la cançó d'en <i>Joan petit quan balla</i>, els infants es posaran en rotllana i ballaran fent els moviments que diu aquesta, si els infants volen, la repetirem una altra vegada. Després posarem la cançó de <i>Mou el cos</i> de Dàmaris Gelabert, els infants es mouran i ballaran al ritme d'aquesta cançó, posteriorment repetirem la cançó. • Tornada a la calma i posada en comú (15 minuts): Per dur a terme la tornada a la calma contarem un conte que es diu <i>Respira</i> a mesura que l'anem contant anirem fent els moviments que fa el protagonista, aquest ens ensenyarà a respirar de manera adequada. Finalment, parlarem del que ens ha paregut la sessió.

Sessió 5	
Títol	Coneixem el cos dels altres?
Destinatari	Infants de 3 a 6 anys.
Objectius curriculars	<ul style="list-style-type: none"> - Reconèixer les característiques dels altres, acceptant-les i valorant-les positivament, respectant les diferències personals i físiques. - Explorar i prendre consciència de les possibilitats i limitacions perceptives, motrius i expressives.
Materials	Poema, fulls de paper, llapis, música i altaveu.
Descripció	<ul style="list-style-type: none"> • Part inicial (10 minuts): Començarem la sessió amb un poema "el cos" (Annex 1), ens posarem en rotllana i el llegirem, després cantarem la cançó de "Tinc dos ulls" (Annex 2). • Part principal (30 minuts): El joc de l'observació: Proposarem que es col·loquin en parelles, posteriorment se separaran per la sala, tan allunyats com sigui possible i s'hauran de dibuixar l'un a l'altre intentant que no es mirin. Quan tinguin el dibuix fet hauran d'observar a la seva parella en detall, alhora aquesta es mourà lliurement per la sala, amb música de fons, en acabar canviaran els rols. Una vegada acabada l'observació, els infants es tornaran a separar per la sala i dibuixaran un altre cop la seva parella. • Tornada a la calma i posada en comú (10 minuts): Amb les mateixes parelles, una es tornarà a fer respiracions i l'altre i passarà un mocador per sobre, al cap d'uns minuts, quan estiguin relaxats faran un canvi. Finalment, tots plegats explicarem quines parts del cos hem après avui i ens explicaran com han dibuixat del seu company/a.

Sessió 6	
Títol	Explorem els números amb els nostre cos!
Destinatari	Infants de 3 a 6 anys.
Objectius curriculars	- Iniciar-se en les habilitats matemàtiques i en el seu llenguatge a partir de situacions significatives.
Materials	Cèrcols, música, altaveu i pissarra digital.
Descripció	<ul style="list-style-type: none"> • Part inicial (10 minuts): El joc dels cercols. Hi haurà cercols de diferents mides repartits per tota la sala i inicialment hauran de seguir les pautes de l'educadora, per exemple: hi ha d'haver tres persones dins el cercol. Després un infant passarà a guiar a la resta. De fons hi haurà música ràpida. • Part principal (20 minuts): Joc de tàctil: Els infants s'hauran de posar en parelles, un li escriurà un número a l'esquena o bé li representarà una quantitat, l'altre haurà d'endevinar el que li ha fet i traçar-ho amb el peu o bé caminar per l'espai i representar-ho amb moviments. Després es canviaran els rols. Ho duran a terme tres vegades cada un. De fons hi haurà música clàssica. • Tornada a la calma i posada en comú (15 minuts): Els infants veuran els nombres projectats a la pissarra digital, en petit grup hauran de representar un número. Finalment, ens explicaran com s'han sentit i si els hi ha agradat o no la sessió

Sessió 7	
Títol	Les formes geomètriques.
Destinatari	Infants de 3 a 6 anys.
Objectius curriculars	<ul style="list-style-type: none"> - Identificar i dur a terme formes planes i tridimensionals amb el propi cos.
Materials	Construccions de fusta, música, altaveu i pantalla digital.
Descripció	<ul style="list-style-type: none"> • Part inicial (10 minuts): El joc de la construcció: L'educadora repartirà una construcció de fusta a cada infant, aquests amb els ulls tancats i amb el reconeixement tàctil hauran d'esbrinar quines formes geomètriques estan tocant. • Part principal (30 minuts): El joc geomètric: Una vegada hagin reconegut totes les figures, hauran de representar cada figura amb el seu cos i ensenyar-ho als seus companys/es. El joc de la torre: Amb petits grups de 4 nins/es, construiran una petita torre amb les construccions de fusta i després la intentaran reproduir amb equip. • Tornada a la calma i posada en comú (10 minuts): Per acabar els hi ensenyarem una fotografia d'un dels quadres de Kandinsky i aniran dient les formes geomètriques que veuen. Finalment, ens explicaran que han sentit i si els hi ha agradat o no la sessió.

Sessió 8	
Títol	Les nocions espacials.
Destinatari	Infants de 3 a 6 anys.
Objectius curriculars	<ul style="list-style-type: none"> - Apropiar als infants a les nocions bàsiques d'orientació i situació en l'espai: realització de desplaçaments orientats, identificant la pròpia situació i la dels objectes en l'espai i utilitzant nocions espacials.
Materials	Cadira, música i altaveu.
Descripció	<ul style="list-style-type: none"> • Part inicial (10 minuts): El joc del tren: els infants es posaran en fila índia, el conductor, que serà el primer de la fila és el que guia els moviments, amb anterioritat l'educador/a haurà explicat que els moviments han de ser anar per a baix, per amunt, cap a la dreta cap a l'esquerra, només amb una cama, etc. Quan el conductor vulgui deixar de ser el primer, picarà de mans i tots/es s'hauran de girar, fent que ell passarà a ser el darrer del tren. • Part principal (20 minuts): El joc de la cadira: Els infants tindran una cadira i l'educador/a anirà fent preguntes i ells/es hauran d'anar responent amb els moviments que creguin necessaris. Per exemple: Com podem fer que la cadira estigui damunt nosaltres? La cadira estigui al nostre costat? I davall nosaltres? Després posarem una cançó i podran ballar lliurement amb aquesta. • Tornada a la calma i posada en comú: El joc espacial: Els infants es col·locaran en petits grups, l'educador/a anirà fent preguntes com al joc anterior i ells/es hauran d'investigar com poden estar enfora dels altres, el més a prop possible, com poden estar rere algú o davant. Per concloure, parlaran del que els hi ha semblat la sessió i de com s'han sentit.

Sessió 9	
Títol	Quin animal som?
Destinatari	Infants de 3 a 6 anys.
Objectius curriculars	- Identificar i representar éssers vius d'entorns propers i llunyans, significatius per l'infant.
Materials	Altaveu, música i conte.
Descripció	<ul style="list-style-type: none"> • Part inicial (10 minuts): Per començar la sessió, posarem les cançons de: <i>El lleó vergonyós</i> i <i>Soc un mico</i> perquè els infants ballin lliurement i es comencin a moure. • Part principal (15 minuts): El joc dels animals: Cada infant pensarà un animal, es posaran en parelles i un d'ells amb el ritme d'una cançó es mourà com ho fa l'animal que representa, després el que l'observa haurà d'endevinar quin és l'animal que interpreta. Quan acabi la cançó hi haurà canvi de rol. Les parelles repetiran el procés dues vegades. El joc del mirall: un membre de la parella ha d'elegir un animal i començar a moure's interpretant-ho, l'altre ha d'imitar cada moviment. Després es canviaran els rols. • Tornada a la calma i posada en comú (20 min): El joc de la representació: L'educador/a començarà a dir animals i els infants hauran de moure's com creuen que ho fa aquest, començarà per animals que són més grossos i acabarà amb els animals que van per terra. Després contarà el conte "om", en aquest els infants han d'anar fent els moviments que fa el protagonista. Per concloure, parlaran del que els hi ha semblat la sessió i de com s'han sentit.

Sessió 10	
Títol	Ballem amb les plantes!
Destinatari	Infants de 3 a 6 anys.
Objectius curriculars	<ul style="list-style-type: none"> - Identificar i representar les plantes, significatives per l'infant. - Sensibilitzar als infants amb la bellesa de la natura i al plaer d'elaborar activitats en contacte amb aquesta.
Materials	Fulles de diferents mides i textures, música i altaveu
Descripció	<ul style="list-style-type: none"> • Part inicial (15 minuts): Cada infant pensarà amb una planta, un arbre, una flor, etc. i es començarà moure com creu que ho fa aquesta. Després explicarà a la resta quina era la planta que representava. • Part principal: El ball de les fulles: els educadors/es repartiran a cada infant una fulla de diferent mida i textura, aquest haurà de manipular-la, ballar i moure's per l'espai amb ella. Quan ho hagin fet podran intercanviar-se les fulles i repetir el joc. • Tornada a la calma i posada en comú: Finalment, l'educador/a els hi contarà quines fulles eren, i els infants hauran de descriure com era i explicar que han sentit amb ella. A continuació ens diran que els hi ha semblat la sessió.

Sessió 11	
Títol	Representem els fenòmens naturals!
Destinatari	Infants de 3 a 6 anys.
Objectius curriculars	- Observar i representar els fenòmens del medi natural.
Materials	Aigua, bicarbonat, ventalls, safates, altaveus, música
Descripció	<ul style="list-style-type: none"> • Part inicial (15 minuts): El joc del vent: Els hi donarem un ventall a cada infant, primer exploraran totes les possibilitats de moviment que té, i finalment es mouran per l'espai amb l'objecte, acompanyats de música tranquil·la amb soroll d'ocells de fons. • Part principal (30 minuts): El joc de l'hivern: Posarem dues safates, una amb gel i l'altre amb neu (feta de bicarbonat i aigua), els infants experimentaran i jugaran. Després hauran de ballar i moure's, representant els diferents fenòmens de la natura, si ho troben oportú podran utilitzar els elements proposats. Hi haurà sons dels diferents fenòmens naturals. • Tornada a la calma i posada en comú (10 minuts): El joc de les gotetes d'aigua: Els infants es posaran en parelles i mirant el que fa l'educador/a, començaran a fer la caiguda de les gotetes per tot el cos. Començaran per la cara, el cap i aniran baixant pels braços, la panxa i les cames. Una vegada ja hagin fet tot el recorregut del cos, canviaran de rol. Per concloure, reflexionaran sobre la sessió viscuda.

Sessió 12	
Títol	Els instruments.
Destinataris	Infants de 3 a 6 anys.
Objectius curriculars	<ul style="list-style-type: none"> - Conèixer els sons d'alguns instruments musicals. - Experimentar i distingir les velocitats.
Materials	Tambor, xilòfon, metal·lòfon, flauta, pandereta, triangle, piano elèctric i caixó.
Descripció	<ul style="list-style-type: none"> • Part inicial (15 minuts): Hi haurà diversos instruments repartits per la sala, els infants es posaran en petits grups envoltant cada instrument, seguidament els hauran de començar a toca i explorar. Quan hagin acabat l'educador/a dirà el nom de cada instrument i els infants explicaran el que han descobert d'aquest. • Part principal (30 minuts): Ens movem al ritme dels instruments: Dins cada grup un dels infants anirà fent música amb l'instrument la resta, hauran de ballar o moure's al ritme d'aquest, pot anar més lent o més ràpid, l'educador pot anar donant algunes pautes com: ara l'instrument s'ha de tocar més ràpidament, ara heu de seguir la pulsació, és a dir cada veda que piqui de mans heu de fer sonar l'instrument, etc. Després canviaran d'instrument i un altre infant tocarà i els altres ballaran. • Tornada a la calma i posada en comú (10 minuts): Finalment, ens asseurem en rotllana i els infants contaran com s'han sentit, i si els hi ha agradat o no la sessió.

Sessió 13	
Títol	Coneixement de la cultura mallorquina.
Destinatari	Infants de 3 a 6 anys.
Objectius curriculars	- Reconèixer, valorar i respectar les manifestacions culturals de les Illes Balears.
Materials	Castanyetes, pantalla digital i altaveu.
Descripció	<ul style="list-style-type: none"> • Part inicial (10 minuts): Ens asseurem en rotllana i a través de la pissarra digital de l'aula visualitzarem dos vídeos de la <i>Jota mallorquina</i>, <i>Bolero mallorquí</i>. Després els hi donarem una castanyeta a cada infant i posarem la cançó <i>Bolero mallorquí</i>, les manipularan i mouran. • Part principal (20 minuts): El joc de la castanyeta: Es tracta de fer una petita improvisació. Cada un d'ells/es tindran la seva parella de ball, la castanyeta. Amb ella començaran a moure's, l'únic objectiu és que no pot caure a terra. Ho faran escoltant les cançons del grup Xaloc música. A continuació podran ballar lliurement. • Tornada a la calma i posada en comú (10 minuts): Finalment, ens asseurem en rotllana i els infants contaràn com s'han sentit, si els hi ha agradat o no la sessió, si coneixien aquest tipus de música i si havien tocat mai una castanyeta.

Sessió 14	
Títol	Coneixement les cultures de l'aula
Destinatari	Infants de 3 a 6 anys.
Objectius curriculars	- Identificar i respectar algunes manifestacions artístiques i expressives d'altres cultures, significatives per l'infant.
Materials	Música i altaveu.
Descripció	<ul style="list-style-type: none"> • Part inicial (10 min): Ens asseurem en rotllana, recordarem el que vam fer a la sessió anterior, a continuació els infants que són d'una altra cultura ens parlaran un poc sobre aquesta i ens explicaran quin tipus de música ballen, la resta si ha anat a llocs amb diferents cultures on la música típica sigui diferent de la d'aquí ens explicaran on han anat i el que van aprendre. • Part principal (15 min): Ballem cançons de diferents cultures: L'educador/a anirà posant cançons de les diferents cultures que han sorgit durant l'assemblea inicial i els infants es mouran i ballaran lliurement els diferents ritmes. • Tornada a la calma i posada en comú (10 min): Finalment, els infants visualitzaran i ballaran el vídeo de la cançó <i>Viatjant per tot el món</i>. Per concloure, contaràn com s'han sentit, si els hi ha agradat o no la sessió, si coneixien els diferents tipus de música.

Sessió 15	
Títol	Segni Mossi.
Destinataris	Infants de 3 a 6 anys.
Objectius curriculars	<ul style="list-style-type: none"> - Apropament a referents artístics de tots els temps i interpretació de diferents tipus d'obres artístiques - Expressar i comunicar fets, sentiments, emocions, vivències i fantasies a través del dibuix
Materials	Música, altaveu, paper continu i ceres de colors.
Descripció	<ul style="list-style-type: none"> • Part inicial (10 minuts): Ens col·locarem drets en rotllana, posarem una cançó i aniran sortint els infants d'un amb un i improvisaran els moviments que els hi aporti la cançó. • Part principal (30 minuts): Fèiem traços ballant: Els infants es posaran en parelles, un ballarà al ritme de la música i l'altre haurà de dibuixar amb ceres de colors, els traços que fa el seu company, quan hagi acabat la cançó canviaran els rols. A continuació, a un costat de l'aula hi haurà un tros de paper continu a terra i un a la paret, cada infant farà moviments sobre aquests, per exemple: rodal per terra, fer voltes sobre un mateix, etc. alhora tindran una cera a la mà i amb el moviment que duran a terme aniran fent traços. • Tornada a la calma i posada en comú: Per concloure, analitzaran el resultat dels papers continus i els infants explicaran com s'han sentit i si els hi ha agradat o no la sessió.
Font	https://www.youtube.com/watch?v=EMYg8RoPtD4

6.7 Avaluació

El sistema d'avaluació serà continu. Al final de totes les sessions els infants faran una petita reflexió del que els hi ha agradat més o menys i ens explicaran com s'han sentit. Els educadors/es prendran nota de les seves reflexions, creant un registre de la seva opinió. Durant les sessions, farem enregistraments fotogràfics, creant seqüències fotogràfiques, on es vegin reflectits alguns moments d'aprenentatges individuals. Al final de cada sessió l'educador/a haurà d'omplir una llista de control, per avaluar com ha anat la sessió i si els infants han assolit els objectius proposats a cada una d'aquestes. A continuació trobarem un exemple d'una llista de control, dins l'ítem de “han aconseguit els objectius proposats?” a cada sessió s’anirà modificant posant explícitament els objectius de les sessions per exemple: han reconegut les manifestacions culturals de les Illes Balears?.

	SÍ	NO	A VEGADES
La sessió ha estat adequada pel grup classe?			
Han mostrat interès per tots els jocs?			
Han aconseguit els objectius proposats?			
Han gaudit del moviment lliure?			
Aspectes a millorar:			
Observacions:			

Finalment, amb les reflexions extretes dels infants i de l'educadora, els registres fotogràfics i la llista de control, farem una avaluació global on es reflecteixi quines han estat les millores dels infants, i quins canvis podríem fer de cara a pròximes pràctiques.

7. CONCLUSIÓ

Una vegada acabat el treball de fi de grau he pogut veure quin ha estat el recorregut històric de la dansa i l'expressió corporal i quins han estat els seus principals propulsors, gràcies a això es pot observar que sempre han format part i formaran de la nostra vida. Proporcionen uns beneficis en el desenvolupament motor, cognitiu i social, com l'equilibri, la coordinació, el control espacial, la consciència corporal, el moviment creatiu, fomenta la creativitat i la imaginació i és una forma de comunicació.

Per altra banda, després de cercar informació sobre la implementació actual a les escoles, són poques les que treballen la dansa i l'expressió corporal dins les seves aules. Gairebé no he trobat exemples de com s'imparteix de manera global, aquest fet pot ser per dues raons o bé perquè no ho solen dur a terme o bé perquè no ho han documentat. Majoritàriament, tots els centres que he descobert són a Catalunya, en aquests es veu com es comença a impartir dins les seves aules. També hi ha associacions que elaboren projectes amb les escoles i obrin les portes a la dansa i a l'expressió corporal.

El recull de propostes que he elaborat tenen l'objectiu principal de donar visibilitat a la dansa i a l'expressió corporal dins educació infantil, poder demostrar que amb aquestes els infants poden adquirir aprenentatges significatius de manera transversal, per aquest motiu he fet que totes les sessions estiguin relacionades amb les diferents àrees del currículum. Consider que les arts podrien ser la base de la resta d'aprenentatges, per aquest motiu, s'haurien de treballar més hores al llarg de tot el curs escolar. Aquestes es podrien ampliar fent alguns tallers elaborats per professionals de la dansa, ja que serien més enriquidors pels infants.

D'altra banda, aquest recull té certes limitacions, segurament, per les característiques individuals de cada un/a no es contemplen les variables possibles per fer uns aprenentatges significatius pels infants amb diversitat funcional, però podem intentar adaptar-les a qualsevol persona. Altrament, el nombre d'activitats per àrea curricular són poques, segurament no seran suficients per assolir completament els objectius curriculars, però sí serviran per acostar als infants a un desenvolupament integral gràcies als aprenentatges vivencials.

Finalment, després d'haver fet aquest treball de final de grau, puc afirmar que treballar la dansa i l'expressió corporal a totes les edats i especialment en l'etapa d'Educació Infantil és molt útil pel desenvolupament integral dels infants. Per això animo a tots els educadors, a formar-se i a potenciar les arts dins les seves aules.

8. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Anònim. (2021). *Mercat de les Flors. Casa de la Dansa*. Recollit de 0-5 Ecola Bressol/ Educació Infantil: <https://mercatflors.cat/ciclesifestivals/0-5-escola-bressol-educacio-infantil-2021-22/>
- Anònim. (sense data). *Mercat de les flors. Casa de la dansa*. Recollit de Projecte Escoles Tàndem: <https://mercatflors.cat/projecte-escoles-tandem/#>
- AAVV. (2010). La danza en el ámbito de educativo . Nuevas tendencias en Educación física, deporte y recreación , 42-45.
- Castañer, M. (2002). *Expresión corporal y danza*. España: INDE publicaciones.
- Castañer, M. (2006). *La inteligencia corporal en la escuela*. Barcelona: Graó.
- Decret .71/2008, de 27 de juny, pel qual s'estableix el currículum de l'educació infantil a les Illes Balears, BOIB núm 92 (2008).
- Díaz, A. M. (2018). Adquisición de conceptos musicales a través de la danza. *Revista de educación e humanidades*, N°13, 109-110.
- Down, C. B. (2010). The power of creative dance . *The Performing Arts: Music, Dance, and Theater in the Early Years*, 30-35.
- Esteve García, A. I., & López Pastor, V. M. (2014). La expresión corporal y la danza en educación infantil. *La peonza, revista de educación física para la paz*, N° 9, 3- 26.
- Gardner, H. (1994). Estructuras de la mente. *La Teoría de las Inteligencias Múltiples*. México: Fondo de Cultura Económica.
- Garrido, A. L. (2005). Un recorrido histórico por la danza. Nuestra visión desde la expresión corporal. II *Jornadas Regionales de Expresión Corporal*, 61-80.
- Jordi, E. S. (2019). Projecte "Batecs Artístics". Lleida.
- Ley Orgánica 2 / 2006 , de 3 de mayo , de Educación ., BOE núm. 106. Actualizada 2011 1 (2006). <https://www.boe.es/buscar/pdf/2006/BOE-A-2006-7899-consolidado.pdf>
- Ley Orgánica 1/1990, de 3 de octubre, de Ordenación General del Sistema Educativo., 238 Boletín Oficial del Estado núm. 238. 28927 (1990). <https://www.boe.es/boe/dias/1990/10/04/pdfs/A28927-28942.pdf>

Llopis, A. (2005). Un recorrido histórico por la danza. Nuestra visión desde la expresión corporal. *II Jornadas Regionales de Expresión Corporal (2005)*, p 61-80.

Martí, J. (2016). *Aprendizaje musical para niños*. Redbook ediciones.

Monaco, M. L. (2018). Teatro y educación: las artes expresivas como pedagogía de la creatividad. *Padres y Maestros*(375), 19-25 .

Mossi, S. (2018). *Segni mossi, to draw, to move* [Vídeo youtube].

Oliva, J. C. (2011). La música en la historia: análisis y propuestas. Presentación del dossier. *Vínculos de historia*(10), 13-16.

Real Decreto 95/2022, de 1 de febrero, por el que se establece la ordenación y las enseñanzas mínimas de la Educación Infantil, Boletín Oficial del Estado 26798 (2021).

Santana, K. d., Almeida, R., & Madruga, E. A. (2019). Un recorrido por la danza. *Revista científica cultura, comunicación y desarrollo*, 4(1), 10-15.

Suesa, S., & Sánchez, S. (2010). La música i la dansa per millorar les competències bàsiques. *Comunicació educativa*, n°23, p. 45-50.

Vernia, A. (2012). Jaques Dalcroze y Rudolf Laban. Algunos datos sobre su concepción del movimiento. *Artseduca*(3), 30-35.

Vicente, G., & Trives, E. (2013). Percusión corporal y los métodos didácticos musicales. *XI Jornadas de redes de investigación en docencia universitarias*, 1748-1758.

Vicente, S. (2021). Aprender (no només a ballar) amb la dansa. *El blog de l'educació local*.

9. ANNEXOS

ANNEX 1

Els ulls són per mirar,

les mans per agafar.

El cap és per pensar

i el cor per estimar.

Els dits són per tocar

i els peus per caminar.

El nas, per olorar;

la boca, per parlar.

La llengua, per tastar;

les dents, per mastegar.

Orelles per sentir...

T'ho torne a repetir!

Joan Amades

ANNEX 2:

TINC DOS ULLS

Tinc dos ulls

Tinc un nas;

dues orelles,

i una boca.

Tinc les dents

per a mossegar.

I la llengua

per a xarrar.

La, la, la, la, li, la, la, la, la, la, la!

I amb aquestes mans

jo puc aplaudir!